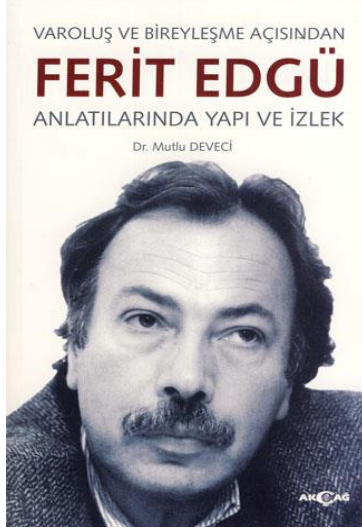

Dr. Mutlu DEVECİ, *Varoluş ve Bireyleşme Açısından Ferit Edgü Anlatılarında Yapı ve İzlek*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012, 599 s.

Ahmet KILINÇ*

Edebî metinler, insanın sonsuz hayal âleminin oluşturduğu kurgunun görsel ifadesidir. Bu metinler, varlığı çok boyutlu anlama ve algılama yetisiyle farklı biçimlerde oluşturulmaktadır. Bu farklılık, edebî metinlerin kendine özgü yapısıyla ilgilidir.

Gerçeğin düşsel bir ifadesi olan edebî eserlerin oluşturulması kadar tahlil edilmesi ve yorumlanması da bir o kadar önemlidir. Çünkü edebî bir anlatının anlaşılabilirliği kadarıyla var olabileceği ve önem taşıyabileceği unutulmamalıdır. Edebî metinler, imge ve semboller üzerine kurulu hayalî oluşumlar olduklarından dolayı açık

yapıtlar niteliğindedirler. “İnsan gerçeğinin öncelendiği sanat eseri, yaratıcı duyarlılık, örtülü anlamları kavrama düzeyi ve çok boyutlu algılama yetisi ile yeni bir ses olarak varlık bulur” (s. 11). Bu bakımdan edebî metinleri sadece teorik olarak incelemek, metni yalın ve yarım bırakır. Dolayısıyla, onu tamamlayan metnin izleksel yorumudur. Bu bakımdan edebî incelemeler, yapı ve izlek üzerine oturtulmalıdır.

Edebiyat, sözcükleri ekonomik kullanma sanatıdır. Bu açıdan sözcüklerin anlamsal yoğunluğunu artırarak az sözcükle daha çok duygu ve düşüncüyü aktarmak, sözcüklerin gücünü ve değerini artırmaktadır. Minimalist yazar Ferit Edgü, edebiyatın bu temel ve ince noktasına vurgu yaparak eserlerinde bu özelliklere dikkat çekmektedir.

Yrd. Doç. Dr. Mutlu Deveci'nin hazırlamış olduğu “*Varoluş ve Bireyleşme Açısından Ferit Edgü Anlatılarında Yapı ve İzlek*” isimli çalışma, “Önsöz” başta olmak üzere “Üç Bölüm”, “Sonuç” ve “Kaynakça” kısımlarından meydana gelmiştir. Ferit Edgü'ye ait 10 öykü kitabı ve 3 romanın incelendiği bu çalışmada, Ferit Edgü anlatılarının yapısal ve izleksel açıdan değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca eserde edebiyat bilimine ait teorik bilgilerin aktarılmasının yanı sıra anlatıların izleksel

* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi - Elazığ akilinc87@hotmail.com

olarak yorumlanmasıyla edebî incelemelerde yorum gücünün önemine işaret edilmiştir.

Çalışmanın “Önsöz”ünde (s. 11-13) Deveci, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı’nda, varoluşçu felsefenin önemli bir temsilcisi olan Ferit Edgü’nün hayata bakış açısını ve bu bakış açısının eserlerine yansıyış biçimlerini ifade ederek yazarın “*yapıtlarında olması gerek’in çağrısıyla değişmeyende değişeni, dilde, yeni’den, yeni bir ses yaratmayı başar[diğini]*” (s. 11) söylemektedir. Bu bakımdan yazarın eserleriyle ulaşmak istediği özü yakalayarak yazarın sanat anlayışını ve düşüncesini ifade etmektedir. “*Aydınlık bilincin temsilcisi konumundaki sanatçı imge ve düş üretisi olan yapıtlarında, somutlar dünyasındaki ‘kendi oluş’ları yansıtmaya çalışır.*” (s. 11) ifadesinde Deveci, sanat eserinin bireyin kendini bulmasında ve kendi olmasında bir araç olduğunu ifade etmektedir. Bu bakımdan sanat eseri, düş âlemiyle gerçek âlem arasında bir köprü niteliği taşımaktadır.

Çalışmanın birinci bölümü; “*Yaşamı-Yazın Yaşamı-Yapıtları*” (s. 17-43) başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında Ferit Edgü’nün “*Yaşamı*”; Ailesi, Doğumu, Çocukluğu ve Gençliği, Paris Yılları, Yurda Dönüş: Hakkâri ve Sonrası alt başlıklarını taşır. “*Yazın Yaşamı*”; Oluşum Dönemi, Öykü ile Tanıştığı Dönem: Hakkâri Öncesi, Olgunluk Dönemi: Hakkâri Sonrası alt başlıklarını taşımaktadır. “*Yapıtları*”; Öyküleri, Romanları, Şiirleri, Aforizma, Anlatı, Sanat, Deneme, Söyleşi, Mektup ve Yabancı Dillerde Basılmış Kitaplar alt başlıkları altında yazar hakkında bilinmek istenenler aktarılmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümü: “*Varoluş ve Bireyleşme Açısından Ferit Edgü Anlatılarında Yapı ve İzlek*” (s. 47-463) başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında Deveci, yazara ait öykü ve romanları yapısal ve izleksel açıdan inceleyerek çalışmanın ana iskeletini oluşturmuştur. Bu bölümde yazara ait 84 kısa öykü, 207 küçürek öykü ve 3 roman psikanalitik ve fenomenolojik olarak incelenmiştir. Çalışmanın “*Öykülerde Yapı*” kısmında, Ferit Edgü öykülerinde anlatıcı ve bakış açısı, zaman, mekân, kişiler dünyası açıklanmıştır. “*Öykülerde İzleksel Kurgu*” kısmında ise, “*Bireyin Kendini Keşfi ve Oluşumu*”; Farkındalık, arayış, seçim/seçme, sorumluluk, kendi oluş; “*Bireyin Kendisi ve Yaşam ile Yüzleşmesi, Tanımlama Çabaları*”; kendiliğe çağrı ve uyanış, bunaltı, ölüm “*Bireyin Tutunma Çabası ve Direnç Araması*”; başkaldırı, intihar, “*Bireyin Çözülüşü ve Tükenişi*”; umut/suzluk, yalnızlık, olanak/sızlık gündelik yaşam gibi izlekler alt başlıklar altında irdelenmiştir. “*Romanlarda Yapı ve İzlek*” kısmında ise romanların kimliği, olay örgüsü, anlatıcı ve bakış açısı, zaman, mekân ve kişiler dünyası incelenmiştir. “*Kendi Oluş Aşamasındaki Bireyin İzleksel Görüngüleri: Romanlarda İzleksel Kurgu*” başlığında; farkındalık, arayış, yalnızlık,

çaresizlik, değerlere dönüş, sosyal adaletsizlik, yozlaşma gibi izlekler ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü, “*Ferit Edgü Anlatılarında Dil ve Üslup*” (s. 469-546) başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında Edgü’ye ait öykü ve romanlarda dil ve üslup incelemesi yapılmıştır. “*Kısa Öykülerde Dil ve Üslup*”; Kısa öykülerde anlatım teknikleri (iç monolog, iç diyalog, dış diyalog, bilinçakımı, anlatma – gösterme- tasvir, montaj), kısa öykülerde anlatım biçimleri, kısa öykülerde anlatı izlencesi/söz dizimi şeklinde adlandırılmıştır. “*Küçürek Öykülerde Dil ve Üslup*” kısmında ise küçürek öykülerde anlatım biçimleri, anlatım teknikleri ve küçürek öykülerde anlatı izlencesi/ söz dizimi açıklanmıştır. “*Romanlarda Dil ve Üslup*” başlığı altında ise; romanlarda anlatım teknikleri, anlatım biçimleri ve romanlarda anlatı izlencesi-sözdizimi açıklanmıştır.

Çalışmanın “*Sonuç*” bölümünde (s. 551-557), yapılan çalışmadan elde edilen çıkarım açıklanmaktadır. Deveci’ye göre edebî metinlerde “*bir noktayı büyüterek derinleştirmek*” (s. 551) esas olmalıdır. Dilin ve düşüncenin sınırlarını zorlayarak oluşturulan metinler, edebî metin olmanın gereğidir. “*Varoluş Ve Bireyleşme Açısından Ferit Edgü Anlatılarında Yapı ve İzlek*” isimli çalışma “*düşteki gerçeğin, gerçekteki düşün aynasında yansımaları bulan yapıtları, bir varoluş ve bireyleşme sesinin söze dönüşümüdür*” (s. 552). Bu bakımdan eserin ismi ve kimliği ile ulaşılmak istenen hedef belirtilmektedir. 1950 kuşağı yazarlarından olan Ferit Edgü, “*bireydeki toplumu; toplumdaki bireyi yansıtmaya çalışır*” (s. 552). Bu açıdan eserlerinin temelini bireyi alan Edgü; tekilden çoğula, özelden genele, yerelden evrensele ulaşmanın çabasıdadır. Ferit Edgü “*özyaşamöyküsel unsurları metnin evrensel göndergeler görünümünde taşır. İnsanın dünyadaki varlığını, yaşanmış deneyimlerden yola çıkarak, Ben merkezli bir yolculuk görünümünde dile getirir*” (s. 553).

“*Sustuklarını yazmaya çalışan yazar*” (s. 552), eserlerinde okuyucuya geniş bir hayal kurma imkânı sunarken okuyucunun farklı düşünme ve algılama gücüne inanmaktadır. Böylece yazar, kurgularında okuyucuya aktif bir rol verme gayreti içerisindedir.

“*Kaynaklar*” bölümünde (s. 557-596), “*Varoluş ve Bireyleşme Açısından Ferit Edgü Anlatılarında Yapı ve İzlek*” isimli çalışma oluşturulurken faydalanılan dökümanlar tanıtılmıştır. Çalışma, pek çok yerli ve yabancı kaynaktan yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu bölüm, “*Ferit Edgü Kaynakçası*”; kitaplar, yazılar ve “*Genel Kaynaklar*”; genel kitaplar, genel makaleler/yazılar olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Ferit Edgü’nün yayımlanmış “*10 öykü kitabının yanı sıra 3 roman, 2 şiir, 9 deneme, 1 aforizma, 1 tiyatro ve 14 sanat ve sanat tarihi inceleme eseri bulunur*” (s. 551). Bu çalışmada, yazarın kısa öykülerinde montaj

tekniğinin dağılımı ve görünümü (s. 491-492), kısa öykülerde sözcük türleri (s. 499-501), tümce türleri (s. 502); ayrıca küçürek öykülerde sözcük türleri (s. 514-519), tümce türleri (s. 520-525), romanlarda sözcük türleri (s. 547), tümce yapısı (s. 549) incelenerek tablo şeklinde gösterilmiş ve yorumlanmıştır. Bir edebî metinde kullanılan isim, fiil, sıfat, zarf, zamir, edat, bağlaç ve ünlem sayısının yoğunluğu, yazarın eserlere bakış açısının farklı bir göstergesidir. Ayrıca isim tümcesi, fiil tümcesi, soru tümcesi, yüklemi düşük tümce, basit tümce, bileşik tümce, kurallı tümce, kuralsız tümce, sıralı tümce, ünlem tümcesi gibi incelemeler edebî bir metnin incelenmesini farklı bir boyuta taşıyan yeni bir değerlendirme şeklidir.

“Dr. Mutlu Deveci, bu çalışmada, çağdaş Türk edebiyatında yarım yüzyılı aşan bir süredir öncü tutumuyla özel bir yer edinmiş, kendinden sonraki kuşakları etkilemiş, yazının tüm alanlarına (şiir, öykü, roman, deneme, mektup, çeviri...) ürün vermiş bir yazarı, estetik politik açılardan irdeliyor ve Ferit Edgü okurlarına yazarı bir kez daha ‘keşfetme’ olanağı sunuyor.” (Arka kapak yazısından).

Yrd. Doç. Dr. Mutlu Deveci'nin kaleme aldığı *“Varoluş ve Bireyleşme Açısından Ferit Edgü Anlatılarında Yapı ve İzlek”* adlı eser, edebî incelemelerde faydalanılabilecek farklı yöntem ve teorileri bünyesinde barındıran bir çalışmadır. Bununla birlikte tahlil ve yorum gücünün kullanılması ve metinlere uygulanması konusunda edebiyat araştırmalarına farklı bir boyut kazandırarak birçok edebiyat araştırmacısına kılavuzluk edebilecek bir konumdadır.